

विशिष्टीकरण तालिका
प्रथम त्रैमासिक परीक्षा २०८१

कक्षा : ९
विषय : नेपाली

समय : २ घण्टा
पूर्णाङ्क : ५०

क. स.	क्षेत्र (पढाइ र लेखाइ)	परीक्षणीय पक्ष	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	प्रश्न सङ्ख्या र अङ्कभार			स्पष्टीकरण
							प्रश्न सङ्ख्या	उत्तर लेख्नुपर्ने प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार	
१	शब्दभण्डार	शब्दार्थ	१				१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका कुनै ४ ओटा शब्द (तत्सम २, तदभव १, आगन्तुक १) र तिनको अर्थ दिई जोडा मिलाउन लगाउने
		शब्द पहिचान	१				१	१	२	अनुच्छेदबाट पर्यायवाची शब्द १, विपरीतार्थी शब्द १, अनेकार्थी /श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्दमध्ये १ र सिङ्गो /समूहवाची /लघुतावाची शब्दमध्ये १ शब्द पहिचान गरी लेख्न लगाउने
		वाक्य रचना			१		१	१	२	अनुच्छेदबाट उखान वा टुक्कामध्ये कुनै १ र अनुकरणात्मक वा प्राविधिक/पारिभाषिकमध्ये १ शब्द पहिचान गरी अनुच्छेदको भन्दा फरक वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने
२	वर्णविन्यास	शुद्ध शब्द पहिचान	१				१	१	१	पाठमा प्रयोग भएका व/ व, श /ष /स, पञ्चम वर्ण, 'र' का विविध रूप प्रयोग भएका शब्द समूहमध्ये कुनै २ ओटा शब्द समूहबाट शब्द पहिचान गरी लेख्न लगाउने
३	भाषिक संरचना	पदवर्ग पहिचान	१				१	१	३	बढीमा ४ वाक्य दिएर नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापदबाट ४ र क्रियायोगी, नामयोगी, संयोजक, विस्मयादिबोधक, निपातबाट २ ओटा शब्द पर्ने गरी रेखाङ्कित गरी पदको वर्ग पहिचान गर्न लगाउने (यसमा कुनै १ शब्द पदवर्ग विचलन भएको दिने)
		शब्द निर्माण			१		१	१	२	(क) बढीमा ३ वाक्यसम्मको अनुच्छेद दिई अनुच्छेदबाट २ ओटा उपसर्ग र २ ओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया समेत देखाउन लगाउने (यसरी प्रश्न निर्माण गर्दा पाठ्यक्रमले निर्देश गरेका उपसर्ग र प्रत्ययबाट पर्ने गरी सोच्ने)
		काल र पक्ष			१		१	१	२	कालका कुनै एक पक्षका ४ वाक्यको अनुच्छेद दिई निर्देशन अनुसार परिवर्तन गर्न लगाउने
		भाव / अर्थ			१		२	१	२	कुनै २ प्रश्न सोधी १ को उत्तर लेख्न लगाउने (क) शीर्षक दिएर क्रियाको भाव/अर्थ (सामान्यार्थ, इच्छार्थ, सङ्केतार्थ, सम्भावनार्थ र आज्ञार्थ) मध्ये कुनै एकको प्रयोग गरी ४ वाक्यमा वर्णन गर्न लगाउने (ख) लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमध्ये कुनै १ बाट अनुच्छेद दिई निर्देशन अनुसार अनुच्छेद पुनर्लेखन गर्न लगाउने
		वाक्यान्तरण			१		१	१	४	संश्लेषण/विश्लेषण १, वाक्यबाट १, प्रेरणार्थकबाट १, प्रत्यक्ष कथन/अप्रत्यक्ष कथनबाट १ वाक्य पर्ने गरी ४ प्रश्न दिई कोष्ठकको निर्देशनका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्न लगाउने
४	पठनबोध	बोध प्रश्नोत्तर (अदृष्टांश)		१			१	१	४	बढीमा १५० शब्दसम्मको अनुच्छेद (अदृष्टांश) दिई १ वा २ वाक्यमा उत्तर आउने तथ्यपरक, सन्दर्भबोधक, प्रतिक्रियाबोधकबाट कम्तीमा १/१ प्रश्न पर्ने गरी ४ ओटा प्रश्न सोधेर उत्तर लेख्न लगाउने
५	निर्देशित रचना	कथा/जीवनी वा वादविवाद/संवाद/मनोवाद				१	२	१	४	बुँदाका आधारमा कथा/जीवनीबाट १ र वादविवाद/संवाद/मनोवाद मध्येबाट कुनै १ गरी २ ओटा प्रश्न सोधी १ प्रश्नको उत्तर लेख्न लगाउने
६	बुँदा टिपोट (दृष्टांश)	बुँदा टिपोट				१	१	१	२	पठ्यपुस्तकममा समाविष्ट गद्य विधाका पाठबाट बढीमा १०० शब्दसम्मको गद्यांश दिई ४ ओटा बुँदा टिपोट गर्न लगाउने

७	सारांश लेखन (दृष्टांश)	सारांश लेखन				१	१	१	२	पठ्यपुस्तकमा समाविष्ट गद्य विधाका पाठबाट बढीमा १०० शब्दसम्मको गद्यांश दिई तृतीयांशमा सारांश लेखन लगाउने
८	पठगत बोध	बोध उत्तर लेखन		१			१	१	४	पाठ्यपुस्तकका निबन्ध वा जीवनी विधाबाट कुनै प्रसङ्गको एक अनुच्छेद दिएर सन्दर्भ, विषयवस्तु, परिवेश, सन्देश, तर्क, चरित्र तथा स्वभावमा आधारित ५/६ वाक्यमा उत्तर आउने खालका २ ओटा प्रश्न सोधी उत्तर लेखन लगाउने
९	समीक्षात्मक उत्तर	समीक्षात्मक उत्तर लेखन				१	२	१	७	पठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कथा, कविता, जीवनी, निबन्ध र एकाङ्की विधाका पाठमध्ये फरक फरक २ विधाबाट सन्दर्भ दिई समीक्षात्मक उत्तर आउने २ ओटा प्रश्न सोधेर कुनै १ प्रश्नको उत्तर लेखन लगाउने
१०	निबन्ध लेखन	निबन्ध लेखन				१	३	१	७	आत्मपरक १ र वस्तुपरक २ पर्ने गरी कुनै ३ शीर्षक दिई कुनै १ शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेखन लगाउने

❖ प्रश्न बनाउँदा पाठ नबोहोरिने गरी बनाउनुपर्ने छ ।

द्रष्टव्य

- ज्ञान : विशिष्ट तथ्य, प्राप्त सूचना, पुनःस्मरण र प्रतिक्रियाको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- बोध : विद्यार्थीले सिकाइका क्रममा बोध गरेका कुराको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- प्रयोग : यसमा प्रयोग गर्ने, संयोजन गर्ने र व्यवहारिक क्षमतासम्बन्धी प्रश्न सोधिने छन् ।
- उच्च दक्षता : व्याख्या, विश्लेषण, तर्क र समीक्षा जस्ता क्षमतासम्बन्धी प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।

❖ प्रथम त्रैमासिक परीक्षामा पाठ १ देखि ५ सम्म पठनपाठन गर्ने ।

नमुना प्रश्न प्रथम त्रैमासिक परीक्षा - २०८१

कक्षा : ९

विषय :- नेपाली

समय : २ घण्टा

पूर्णाङ्क : ५०

१) समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थ समूह, 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : २

समूह 'क'

समूह 'ख'

खास्टो

विष्णुको उपसना गर्ने व्यक्ति

वैष्णव

बाक्लो ओड्ने पछ्यौरा

अवशेष

उपयोगमा आएर बाँकी वा शेष रहेको व्यक्ति

वाली

क्षमता सम्बन्धी

कृषि उपज

व्यवहारिक

२) दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् :

जलस्रोतको अपार भण्डार नेपालमा थुप्रै विद्युत आयोजना सञ्चालनमा छन् । उत्पादित विजुली निर्यात गरेर आयात कम भएको छ । पानीका स-साना थोपा सङ्कलन गरी तरकारी खेती सञ्चालन गर्दै आएका गाउँलेहरूको प्रविधिदेखि विदेशीहरू पनि प्रभावित बनेका छन् ।

क) 'विद्युत' को पर्यायवाची शब्द..... हो ।

ख) 'आयात' को विपरीतार्थी शब्द ..... हो ।

ग) 'पानी' को लघुतावाची शब्द ..... हो ।

घ) 'देखि' को श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्द ..... हो ।

३) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा उखान र एउटा पारिभाषिक शब्द पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : २

किसान मिहिनेती हुन्छन् । मिहिनेत नै उनीहरूको इमान्दारिता हो । उनीहरूमा भएको परम्परागत प्राक्तिक ज्ञान र आधुनिक ज्ञानको समिश्रणले अन्न धेरै उब्जाउ हुने समयमा काम गर्नु पर्ने हो त्यो समयमा कानमा तेल तेल हालेर बस्यो भने सबै जना भोकभोकै वस्तु पर्ने हुन्छ ।

गर्दछ ।

४) दिइएका शब्द समूहबाट शुद्ध शब्द छानी लेख्नुहोस् : १

क) त्रिक्ष वृक्ष वृक्ष वृक्ष

ख) सङ्घर्ष सङ्घर्ष सङ्घश शङ्ख

५) रेखाङ्कित शब्दका शब्दवर्ग छुट्याउनुहोस् : ३

त्यो गएको परिक्षामा तिमी नै प्रथम हुन्छौ भन्ने त्यो कुरा मलाई राम्ररी थाहा थियो ।

६) दिइएको अनुच्छेद पढी २/२ ओटा उपसर्ग र प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया

देखाउनुहोस् : २

प्रत्येक खेलाडीले खेलमा आफ्नो प्रतिभा देखाउने अधिकार पाउँछन् । त्यसका साथै राष्ट्रिय गरिमा बढाउने कार्य गर्दछन् ।

७) दिइएको अनुच्छेदलाई अपूर्ण भविष्यतमा परिवर्तन गर्नुहोस् : २

म घरबाट बाहिर निस्किएँ । बाहिर भ्रमभ्रम पानी परेको थियो । मसँग छाता थिएन । म पानीले भिजें ।

८) कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : २

क) आजार्थक क्रियापद प्रयोग गरी चारओटा वाक्यमा आफ्नो भावी योजना बनाउनुहोस् ।

ख) तल दिइएका प्रथम पुरुषका वाक्यलाई तृतीय पुरुषमा परिवर्तन गरी लेख्नुहोस् ।

म धेरै मिहिनेत गरेर पढ्छु । म देशको सेवा गर्ने छु । मैले देशको विकासका लागि योजना निर्माण गर्ने छु । मलाई देशले सम्मान गर्ने छु ।

९) कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ४

क) ऊ हिजो लमजुङ गएछ । (भाववाच्य)

ख) खेलाडीहरूले राम्रो खेल प्रदर्शन गर्छन् । खेलाडीहरूले देशको इज्जत राख्छन् । (वाक्य संश्लेषण)

ग) लोकनाथ क्रिकेट खेल्छ । (प्रेरणार्थक)

घ) विनोद भन्छ, “ यस पटक अवश्य हाम्रो विजय हुन्छ । ” (अप्रत्यक्ष कथन)

१०) दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

मुलुकमा रहेको बेरोजगार एवम् अनुत्पादक श्रम शक्तिलाई उनीहरूको योग्यता, सिप तथा दक्षता अनुरूप अन्य विभिन्न मुलुकमा रोजगारीका लागि पठाई उनीहरूमार्फत वैदेशिक विप्रेषण आय, सिप, प्रविधि र अनुभव स्वदेशमा भित्र्याइन्छ । नेपालको अर्थव्यवस्थामा वैदेशिक रोजगारीको योगदान उल्लेखनीय रहेको छ । विगतको दशकको समयमा अर्थतन्त्रका आन्तरिक पक्षहरू कृषि, उद्योग, व्यापार लगायतका क्षेत्रहरूमा नकारात्मक असर परेको अवस्थामा समेत वैदेशिक रोजगारीले निरन्तर टेवा पुर्‍याए तापनि दक्ष कामदार १.५ प्रतिशत, २४ प्रतिशत अर्धदक्ष र ७४.५ प्रतिशत अदक्ष जनशक्ति विदेशिने हुँदा नेपालले यसबाट पूर्ण लाभ लिन सकिरहेको छैन । नेपाली कामदारको मुख्य गन्तव्यका रूपमा कतार, मलेसिया, बहराइन, साउदी अरेबिया, संयुक्त अरब इमिरेट्स र कुवेत रहेका छन् । वैदेशिक रोजगार विकासको दीर्घकालीन स्रोत होइन । मुलुकभित्रै कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण एवम् व्यवसायीकरण, उद्योग क्षेत्रको विकास र विस्तार तथा विविध स्वरोजगारीका अवसर सिर्जनामार्फत बाध्यात्मक वैदेशिक रोजगारीको अन्त्य गरी दक्ष एवम् सिपयुक्त जनशक्तिलाई मात्र वैदेशिक रोजगारीमा परिचालन गर्दै वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गरेमा नेपालले आर्थिक विकासमा वैदेशिक रोजगारीबाट अधिकतम लाभ लिन सकिन्छ ।

क) वैदेशिक रोजगारले नेपाललाई के फाइदा पुगेको छ ?

ख) वैदेशिक रोजगारमा जाने मानिसको दक्षतालाई कसरी विभक्त गर्न सकिन्छ ?

ग) वैदेशिक रोजगारीले नेपालको अर्थतन्त्रमा कस्तो प्रभाव पारेको छ ?

घ) नेपाली कामदारको मुख्य गन्तव्यका रूपमा कुन कुन स्थान रहेका छन् ?

११) कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) तल दिइएका बुँदाका आधारमा एउटा छोटो जीवनी तयार पार्नुहोस् :

नाम : गोपाल प्रसाद रिमाल

जन्म : वि.सं. : १९७५ जेठ १८, काठमाडौँ

मातापिता : आदित्यकुमारी र उमकान्त रिमाल

शिक्षा : आई.ए

सेवा : सैनिक सेवा, रेडियो नेपालको निर्देशक, गोरखा पत्रको सम्पादक

कृति : मसान र यो प्रेम (नाटक) आमाको सपना (कविता सङ्ग्रह) आदि ।

योगदान : निडर, क्रान्तिकारी, स्वाभिमानी र राष्ट्रियताका पूजारी ,नाटकका अभियानता, कविताका प्रारम्भकर्ता आदि

पुरस्कार : मदन पुरस्कार (२०१९), त्रिभुवन पुरस्कार (२०३०)

मृत्यु : वि.सं. २०३० कार्तिक ८ गते काठमाडौँ

ख) 'समयको महत्त्व' का विषयमा छोटो संवाद तयार पार्नुहोस् ।

१२) दिइएको अनुच्छेदबाट मुख्य मुख्य चारओटा बुँदा टिपोट गर्नुहोस् : २

सत्यमोहन जोशी नेपाली भाषा, लोकसाहित्य, संस्कृति लगायतका क्षेत्रमा अनवरत रूपमा योगदान दिने विशिष्ट व्यक्तित्व हुन् । उनको जीवनका महत्त्वपूर्ण योगदानमा प्रज्ञा प्रतिष्ठानबाट गाईजात्रा महोत्सवको प्रवर्धन, कलाकार अरनिकोबारे अन्वेषण, प्राचीन नेपाली मुद्राको खोजी आदि अविस्मरणीय छन् । त्यस्तै नेपाल भाषा एकेडमीको स्थापना, चिनियाँ कविताको नेपाली अनुवाद तथा कर्णाली लोक संस्कृतिको अनुसन्धानमा समेत उनको अहम योगदान रहेको छ । उनी व्यक्तिगत जीवनभन्दा राष्ट्र र राष्ट्रियताका लागि अनवरत रूपमा समर्पित हुने कर्मशील व्यक्ति हुन् ।

१३) दिइएको अनुच्छेदबाट एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : २

घरले चर्चेको र आगनले ओगटेर बाँकी रहेको जग्गालाई करेसो भनिन्छ । करेसावारी घर नजिकैको सानो जग्गामा विभिन्न प्रकारका तरकारी खेती गरिने बारी हो । व्यासायिक तरकारी खेतीबाट बजारमा पठाइने तरकारी अधिकांश भान्सामा पाक्ने तरकारीको मुख्य स्रोत हो । व्यावसायिक ढङ्गले गरिने खेतीवालीमा रासायनिक मल, कीटनाशक औषधि प्रयोग गरिने हुँदा खानेकुरामा प्रयोग गरिने यस्ता रसायन सोभै हाम्रो शरीरमा भित्रिन्छन् । क्यान्सर, मृगौला र मुटु रोग जस्ता समस्या देखिनुको मुख्य कारण विषाक्त सागसब्जीको उपयोग पनि हो । त्यसैले स्वस्थ हुन करेसावारीमा तरकारी खेती गर्नु जरुरी छ । भूगोल र मौसम अनुसार यस्ता वालीका विभिन्न प्रजाति करेसावारीमा मिलाएर लगाउनुपर्छ । आफ्नै करेसावारीमा विभिन्न ताजा, गुणस्तरीय र अर्गानिक तरकारी उत्पादन गर्न सकिन्छ ।

१४) दिइएको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

सितारे घुम्टी हुन चमचम निशाका जुनकिरी

भए ती इन्द्रेणी वसन बहुरङ्गी फिरिफिरी

भयो रातो खास्टो रवि किरणले पश्चिम गिरि

निशाको त्यो कालो म पटल भो नील कवरी

प्रश्नहरू :

अ) कवितांशमा व्यक्त भएको भाव उल्लेख गर्नुहोस् ?

आ) कवितांशमा के के कुरामा मानवीकरण गरिएको पाइन्छ ?

१५) कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् : ७

क) तलको कथाको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस् :

साबुन लगायत अरु पनि कति चिजबिज किन्नु थियो साबुन कति दिनदेखि सकिएको थियो । नुहाउन नपाएर जिउँ मैलो भएको आफैँलाई अनुभव हुन्थ्यो । कपालमा चाया परेको छ । स्वास्नी त यसै पनि नुहाउँथी तर लोग्ने चाहिँ साबुन नभईकन नुहाउँदैनथ्यो ।

प्रश्न :
स्वाद कथामा नेपाली समाजका कस्ता सामाजिक तथ साँस्कृतिक विषयको चर्चा गरिएको छ ? विवेचना गर्नुहोस् ।

(ख) तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :
घरले चर्चेको र आँगनले ओगटेर बाँकी रहेको जग्गालाई करेसो भनिन्छ । करेसाबारीका लागि जमिनको रेखाङ्कन र व्यवस्थापन कसरी गर्ने भन्ने कुरा महत्त्वपूर्ण हुन्छ । बरेसाबारीमा तरकारी खेती गर्दा खाली जमिनको सदुपयोग हुन्छ ।

प्रश्न :
करेसाबारीको उपयोगबाट कसरी पढाइदा लिन सकिन्छ ? आफ्नै शैलीमा विवेचना गर्नुहोस् ।

- १६) कुनै एक शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् : ७**
- क) म जन्मेको ठाउँ
  - ख) खेलकुदको महत्त्व
  - ग) नेपालमा पर्यटनको सम्भावना

समाप्त

विशिष्टीकरण तालिका
दोस्रो त्रैमासिक परीक्षा २०८१

कक्षा : ९
विषय : नेपाली

समय : २ घण्टा
पूर्णाङ्क : ५०

क. स.	क्षेत्र (पढाइ र लेखाइ)	परीक्षणीय पक्ष	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	प्रश्न सङ्ख्या र अङ्कभार			स्पष्टीकरण
							प्रश्न सङ्ख्या	उत्तर लेख्नुपर्ने प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार	
१	शब्दभण्डार	शब्दार्थ	१				१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका कुनै ४ ओटा शब्द (तत्सम २, तदभव १, आगन्तुक १) र तिनको अर्थ दिई जोडा मिलाउन लगाउने
		शब्द पहिचान	१				१	१	२	अनुच्छेदबाट पर्यायवाची शब्द १, विपरीतार्थी शब्द १, अनेकार्थी /श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्दमध्ये १ र सिङ्गो /समूहवाची /लघुतावाची शब्दमध्ये १ शब्द पहिचान गरी लेख्न लगाउने
		वाक्य रचना			१		१	१	२	अनुच्छेदबाट उखान वा टुक्कामध्ये कुनै १ र अनुकरणात्मक वा प्राविधिक/पारिभाषिकमध्ये १ शब्द पहिचान गरी अनुच्छेदको भन्दा फरक वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने
२	व्याख्यान	वाक्य सम्पादन			१		१	१	२	एउटा शब्दमा एउटा मात्र अशुद्ध पर्ने गरी ह्रस्व १, दीर्घ १, लेख्य चिह्नमध्ये १, पदयोग/पदवियोग, चन्द्रबिन्दु/शिरबिन्दु, य /ए /छय /क्ष /ग्यँ /ज्ञ मध्ये १ पर्ने गरी अशुद्ध वाक्य दिई शुद्ध पारेर लेख्न लगाउने
३	भाषिक संरचना	पदवर्ग पहिचान	१				१	१	३	बढीमा ४ वाक्य दिएर नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापदबाट ४ र क्रियायोगी, नामयोगी, संयोजक, विस्मयादिबोधक, निपातबाट २ ओटा शब्द पर्ने गरी रेखाङ्कित गरी पदको वर्ग पहिचान गर्न लगाउने (यसमा कुनै १ शब्द पदवर्ग विचलन भएको दिने)
		शब्द निर्माण			१		१	१	२	बढीमा ३ वाक्यसम्मको अनुच्छेद दिई अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह गर्ने र एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउने र द्वित्व भएर बनेका कुनै २ शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउन लगाउने
		काल र पक्ष			१		१	१	२	कालका कुनै एक पक्षका ४ वाक्यको अनुच्छेद दिई निर्देशन अनुसार परिवर्तन गर्न लगाउने
		वाक्यान्तरण			१		१	१	४	संश्लेषण/विश्लेषण १, वाच्यबाट १, प्रेरणार्थकबाट १, प्रत्यक्ष कथन/अप्रत्यक्ष कथनबाट १ वाक्य पर्ने गरी ४ प्रश्न दिई कोष्ठकको निर्देशनका आधारमा वाक्य

									परिवर्तन गर्न लगाउने	
४	पठनबोध	भाषिक संरचना पहिचान र प्रयोग (दृष्टांश)			१		१	१	४	पठ्यपुस्तकमा समाविष्ट गद्य विधाबाट बढीमा १२५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई (क) गद्यांशबाट करण वा अकरण वाक्य दिई वाक्य परिवर्तन गर्न लगाउने (ख) कारक र विभक्ति प्रयोग भएको कुनै शब्दलाई रेखाङ्कन गरी कारक र विभक्ति दुवै पहिचान गर्न लगाउने (ग) गद्यांशको कुनै वाक्य दिई उद्देश्य र विधेय पहिचान गर्न लगाउने वा कुनै आलाङ्कारिक वाक्य/अंश दिई व्याकरणिक पदक्रममा परिवर्तन गर्न लगाउने वा कुनै व्याकरणिक पदक्रमको वाक्य/अंश दिई आलाङ्कारिक पदक्रमको वाक्य बनाउन लगाउने (घ) गद्यांशको कुनै एउटा वाक्य दिई सरल, संयुक्त र मिश्रमध्ये कुनै एकमा परिवर्तन गर्न लगाउने
५	व्यवहारिक रचना	कार्यालयीय चिठी/निवेदन/व्यवसायिक चिठी/सम्पादकलाई चिठी, समाचार लेखन/विज्ञापन/निमन्त्रणापत्र			१		२	१	४	कार्यालयीयचिठी/निवेदन/व्यवसायिक चिठी/सम्पादकलाई चिठी मध्येबाट १ र समाचार लेखन/ज्ञापन/निमन्त्रणापत्र मध्येबाट १ गरी २ ओटा प्रश्न सोधी कुनै १ प्रश्नको उत्तर लेख्न लगाउने
६	बुँदा टिपोट (दृष्टांश)	बुँदा टिपोट				१	१	१	२	पठ्यपुस्तकमा समाविष्ट गद्य विधाका पाठबाट बढीमा १०० शब्दसम्मको गद्यांश दिई ४ ओटा बुँदा टिपोट गर्न लगाउने
७	सारांश लेखन (दृष्टांश)	सारांश लेखन				१	१	१	२	पठ्यपुस्तकमा समाविष्ट गद्य विधाका पाठबाट बढीमा १०० शब्दसम्मको गद्यांश दिई तृतीयांशमा सारांश लेख्न लगाउने
८	पठगत बोध	बोध उत्तर लेखन		१			१	१	४	पाठ्यपुस्तकका कथा वा कविता विधाबाट कुनै अंश दिएर सन्दर्भ,विषयवस्तु ,परिवेश, सन्देश, तर्क, पात्रको चरित्र तुलना आदिमा आधारित ५/६ वाक्यमा उत्तर आउने खालका २ ओटा प्रश्न सोधी उत्तर लेख्न लगाउने
		तर्किक उत्तर लेखन				१	१	१	४	पठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त पाठका शीर्षक/पात्र/चरित्रिक विशेषता/सन्दर्भ/घटना/परिवेश/समस्या अनुमानमा आधारित कुनै १ प्रश्न सोधी तार्किक उत्तर लेख्न लगाउने
९	भाव विस्तार /व्याख्या	भाव विस्तार /व्याख्या				१	२	१	४	पठ्यपुस्तकमा भएका पाठबाट कुनै २ ओटा पङ्क्ति दिई कुनै १ को भाव विस्तार वा व्याख्या गर्न लगाउने
१०	समीक्षात्मक उत्तर	समीक्षात्मक उत्तर लेखन				१	२	१	७	पठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कथा, कविता,जीवनी,निबन्ध र एकाङ्की विधाका पाठमध्ये फरक फरक २ विधाबाट सन्दर्भ दिई समीक्षात्मक उत्तर आउने २ ओटा प्रश्न सोधेर कुनै १ प्रश्नको उत्तर लेख्न लगाउने

❖ प्रश्न बनाउँदा पाठ नदोहोरिने गरी बनाउनुपर्ने छ ।

द्रष्टव्य

- ज्ञान : विशिष्ट तथ्य, प्राप्त सूचना, पुनःस्मरण र प्रतिक्रियाको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- बोध : विद्यार्थीले सिकाइका क्रममा बोध गरेका कुराको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- प्रयोग : यसमा प्रयोग गर्ने, संयोजन गर्ने र व्यवहारिक क्षमतासम्बन्धी प्रश्न सोधिने छन् ।
- उच्च दक्षता : व्याख्या, विश्लेषण, तर्क र समीक्षा जस्ता क्षमतासम्बन्धी प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।

❖ दोस्रो त्रैमासिक परीक्षामा पाठ ६ देखि १० सम्म पठनपाठन गराउने ।

नमुना प्रश्न
दोस्रो त्रैमासिक परीक्षा - २०८१

कक्षा : ९

विषय :- नेपाली

समय : २ घण्टा

पूर्णाङ्क : ५०

१) समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थ समूह, 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : २

समूह 'क'	समूह 'ख'
पयर	अतुलनीय
अनुपम	गोडा
अवशेष	मिठो र सुरिलो आवज
कलख	उपयोगमा आएर बाँकी रहेको भाग वा शेष
	कृषि उपज
	अनुसन्धान

२) दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २

आधुनिक विज्ञान र प्रविधिको विकास गरेका विभिन्न प्रकारका उपलब्धिलाई उचित तरिकाले प्रयोग गर्दै अगाडि बढ्नु आजको आवश्यकता हो । यी नयाँ नयाँ आविष्कारले गर्दा मानव जाति हुनुमा प्रशस्त गर्व गर्ने ठाउँ रहेका छन् ।

क) 'नर' को पर्यायवाची शब्द..... हो ।

ख) 'प्राचीन' को विपरीतार्थी शब्द ..... हो ।

ग) सिङ्गो शब्द ..... हो ।

घ) 'गर्भ' को श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्द ..... हो ।

३) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा टुक्का र एउटा पारिभाषिक शब्द पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : २

पक्षघात जस्तो डरलाग्दो रोगबाट पीडित भएर पनि पारिजातले नेपाली साहित्य लेखनको कार्यलाई निरन्तरता दिन कम्मर कस्तु चानचुने कुरा थिएन ।

४) दिइएको वाक्यलाई शुद्ध पारी लेख्नुहोस् : २

भाइले भन्यो, 'दिदि तपाईं पनी म सँग हिँड्नुहोस् ।

५) रेखाङ्कित शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३

म साथीसित इलाम घुम्न गएँ र त्यहाँको सुन्दर चियाबगान सित मख्व परें ।

६) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह, एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउनुहोस् र दुई ओटा द्वित्व शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : २

विदेश बस्न गाह्रो भएपछि दाजुभाइ आफ्नो घर फर्किए । भानिज दाइले उनीहरूलाई खुशी हुँदै स्वागत गरे । नभन्दै ससानो सुन्दर बगैँचा पनि निर्माण भयो ।

७) दिइएको अनुच्छेदलाई सामान्य भविष्यत् कालमा परिवर्तन गर्नुहोस् : २

भाइ सबै उठ्छ । ऊ आफ्नो नित्यकर्म सकेर गृहकार्य गर्छ । उसले आमालाई भान्साको काममा सघाउँछ । ऊ खाना खाएर समयमा विद्यालय जान्छ ।

८) कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ४

क) अनुजा गृहकार्य गर्थी । (प्रेरणार्थक)

ख) आकाशमा बादल लाग्यो । जाडो बढ्यो । (वाक्य संश्लेषण)

ग) गायकले गीत गाऊन् । (कर्मवाच्य)

घ) गुरुले भन्नुभयो, "बाबु राम्रोसँग पढ । (अप्रत्यक्ष कथन)

९) दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् : ४

यसरी राक्षसलाई मारेपछि कालजितले गाउँलेलाई बोलाएपछि र सबै मिलेर राक्षसको सद्गत गरेछन् । कालजितलाई गाउँलेले प्रशंसा गरेर आफ्नो गाउँको प्रमुख चुनेछन् । त्यसपछि कालजितले मावलीमा गएर आमालाई लिएर आएछ । ऊ आफ्नो घर, खेतीबाली समाली बस्न थालेछ । काललाई पनि जितेर गाउँमा सुखशान्ति दिएको हुनाले गाउँलेले कालजितलाई सम्मानपूर्वक राख्न थालेछन् । सानो व्यक्तिको बुद्धि र पुरुषार्थले पनि सधैंका लागि गाउँमा शान्ति ल्याउन सफल भएछ ।

प्रश्नहरू :

(क) 'राक्षसलाई मारेपछि कालजितले गाउँलेलाई बोलाएछ ।' यस वाक्यलाई अकरणमा बदल्नुहोस् ।

(ख) रेखाङ्कित 'कालजितले' शब्दको कारक र विभक्ति छुट्याउनुहोस् ।

(ग) अनुच्छेदमा रेखाङ्कित वाक्यलाई संयुक्त वाक्य बनाउनुहोस् ।

(घ) 'सबै मिलेर राक्षसको सद्गत गरेछन् ।' यस वाक्यको उद्देश्य र विधेय लेख्नुहोस् ।

१०) कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) कक्षा नौका विद्यार्थी तर्फबाट शैक्षिक भ्रमणको प्रबन्ध मिलाइदिन अनुरोध गर्दै विद्यालयका प्रधानाध्यापकलाई निवेदन लेख्नुहोस् ।

ख) विद्यालयको परीक्षाफल प्रकाशनमा उपस्थित हुन अनुरोध गर्दै अभिभावकलाई लेखिने निमन्त्रणा पत्रको नमुना तयार गर्नुहोस् ।

११) दिइएको अनुच्छेदबाट मुख्य मुख्य चारओटा बुँदा टिपोट गर्नुहोस् : २

विद्यार्थीको व्यक्तित्वमा विद्यालयको भौतिक परिवेश अनि भावात्मक र संवेगात्मक वातावरणले समेत प्रभाव पार्छ, भन्ने मलाई लाग्छ । ध्वनि, वायु वा यस्तै कुनै कारणले प्रदूषित वातावरणमा यदि विद्यालय भवन छ भने त्यहाँका विद्यार्थीको स्वास्थ्यमा गम्भीर असर पर्छ । विद्यालय भवन र कक्षाकोठाको वातावरणले पनि विद्यार्थीको पठनपाठनमा प्रभाव पर्न सक्छ । त्यसले विद्यार्थीका मनमा एक प्रकारको चिन्ता र त्रास जस्ता भाव पैदा भई उनीहरूको संवेगपूर्ण व्यक्तित्वमाथि नकारात्मक असर पर्न सक्छ । विद्यार्थीको व्यक्तित्वमाथि गम्भीर र नकारात्मक प्रभाव पार्ने कुरामा सम्बन्धित पक्ष जरुरी छ भन्ने मलाई लाग्छ ।

१२) दिइएको अनुच्छेदबाट एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : २

करेसावारीमा खेती गर्न उपयुक्त हुने गरी मौसमका आधारमा तरकारीलाई हिउँदे, बसन्ते र बर्खे तरकारीका रूपमा पनि वर्गीकरण गरिन्छ । नेपालमा भदौदेखि असोजसम्म बिउ बेर्ना रोपेर कात्तिकदेखि माघसम्म उत्पादन लिन सकिने तरकारीलाई हिउँदे तरकारी भनिन्छ । यो समूहका तरकारी बालीको उत्पादन लिन चिसो मौसम र छोटो दिनको आवश्यकता पर्छ । पुसदेखि फागुनसम्म बिउ र बेर्ना रोपेर फागुनदेखि जेठसम्म उत्पादन लिन सकिने तरकारीलाई बसन्ते तरकारी भनिन्छ । ढ वैशाखदेखि असारसम्म बिउ बेर्ना रोपी असारदेखि भाद्रसम्म उत्पादन लिन सकिने तरकारीलाई बर्खे तरकारी भनिन्छ । यो समूहका

तरकारीमा लामो समयको वर्षा सहने गुण हुन्छ । यसो हुँदाहुँदै पनि हिजोआज बेमौसमी खेतीका कारण जुनसुकै मौसममा जुनसुकै तरकारीको खेती गर्ने चलन पनि चलेकै छ ।

१३) दिइएको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

बजार एकै ठाउँमा भरिभराउ भएर लागेको थियो । मानिस किन्नुभन्दा बढी मोलतोल गरेर आनन्द लिइरहेका थिए । जुन तरकारी किननु थिएन वा जुन पहिलै किनिसकेका थिए , त्यसको पनि भाउ सोध्दै हिँडिरहेका थिए । किन्तु छैन भने एक रुपियाँ किलो वस्तुलाई सुकीमा दिन्छौ भन्थे र हिँड्थे र हरेक ग्राहक आँसु मात्र भार्न बाँकी राखेर मंहगीको चित्कार गरिरहेका थिए ।

प्रश्नहरु :

अ) बजारको परिवेश कस्तो देखिन्थ्यो ?

आ) किन्तु नपर्ने वस्तुप्रति ग्राहक कसरी उपेक्षा गर्थे ?

१४) सत्यमोहन जोशी कसरी देशभक्त व्यक्ति बने, तर्क दिएर उत्तर लेख्नुहोस् । ४

१८) कुनै एक उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् : ४

(क) वास्तवमा जीवन भन्नु नै यात्रा रहेछ । यात्रा चाहिँ जोखिम नमोलिकन कहिल्यै पूरा हुँदो रहेनछ ।

(ख) ज्ञानभूमि, तपोभूमि, स्वप्नभूमि यही

गर्वसाथ गाउने गर्छ जय धर्ती माता ।

१९) कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् : ७

क) दिइएको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

लोग्ने खल्ती छाम्यो । खल्तीबाट पाँच रुपियाँ र मोहर निस्क्यो । “के गर्ने माछा त खानु पर्ने हो , यति सस्तो ” उसले रहर र अभाव अनुभव गर्दै भन्यो “तिमी यही बस , म हेर्छु चिन्या कोही भेट हुन्छ कि ।”

प्रश्न :

निम्न आय भएका व्यक्तिका लागि रहर सँगसँगै अभाव पनि हुन्छ भन्ने कुरा माछाको प्रसङ्गबाट कसरी पुष्टि हुन्छ ? विवेचना गर्नुहोस् ।

(ख) तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

नर्सरीमा साना र कलिला बिरुवाहरुका लागि आवश्यक ताप व्यवस्थापनका लागि सिसा प्रयोग गरी हरितगृह बनाइएको हुन्छ । सूर्यबाट आएका किरण सजिलै निस्कन नसक्ने भएकाले हरितगृह भित्र बाहिरको तापक्रमभन्दा केही बढी न्यानोपन कायम रहन्छ । हाम्रो वायुमण्डलमा मुख्य रूपमा कार्बनडाइअक्साइडको मात्रा बढी हुँदा यसले सिसाको जस्तै गुण देखाउँछ,।रपृथ्वीको तापक्रम बढ्दै जान्छ । यसलाई हरितगृह प्रभाव भनिन्छ ।

प्रश्न :

ग्लोबल वार्मिङका कारणहरु के के हुन् र यसबाट कस्तो प्रभाव पर्छ ? पाठका आधारमा विवेचना गर्नुहोस् ।

समाप्त

विशिष्टीकरण तालिका

तेस्रो त्रैमासिक तथा वार्षिक परीक्षा २०८१

कक्षा : ९

विषय : नेपाली

समय : ३ घण्टा

पूर्णाङ्क : ७५

क. स.	क्षेत्र (पढाइ र लेखाइ)	परीक्षणीय पक्ष	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	प्रश्न सङ्ख्या र अङ्कभार			स्पष्टीकरण
							प्रश्न सङ्ख्या	उत्तर लेख्नुपर्ने प्रश्न सङ्ख्या	अङ्क भार	
१	शब्दभण्डार	शब्दार्थ	१				१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका कुनै ४ ओटा शब्द (तत्सम २, तदभव १, आगन्तुक १) र तिनको अर्थ दिई जोडा मिलाउन लगाउने
		शब्द पहिचान	१				१	१	२	अनुच्छेदबाट पर्यायवाची शब्द १, विपरीतार्थी शब्द १, अनेकार्थी /श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्दमध्ये १ र सिङ्गो /समूहवाची /लघुतावाची शब्दमध्ये १ शब्द पहिचान गरी लेख्न लगाउने
		वाक्य रचना			१		१	१	२	अनुच्छेदबाट उखान वा टुक्रामध्ये कुनै १ र अनुकरणात्मक वा प्राविधिक/पारिभाषिकमध्ये १ शब्द पहिचान गरी अनुच्छेदको भन्दा फरक वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने
२	वर्णविन्यास	शुद्ध शब्द पहिचान	१				१	१	१	पाठमा प्रयोग भएका व/ व, श /ष /स, पञ्चम वर्ण, ‘र’ का विविध रूप प्रयोग भएका शब्द समूहमध्ये कुनै २ ओटा शब्द समूहबाट शब्द पहिचान गरी लेख्न लगाउने
		वाक्य सम्पादन			१		१	१	२	एउटा शब्दमा एउटा मात्र अशुद्ध पर्ने गरी ह्रस्व १, दीर्घ १, लेख्य चिह्नमध्ये १, पदयोग/पदवियोग, चन्द्रबिन्दु/शिरबिन्दु, य /ए /छय /क्ष /ग्यँ /ज मध्ये

									१ पर्ने गरी अशुद्ध वाक्य दिई शुद्ध पारेर लेख्न लगाउने	
३	भाषिक संरचना	पदवर्ग पहिचान	१				१	१	३	बढीमा ४ वाक्य दिएर नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापदबाट ४ र क्रियायोगी, नामयोगी, संयोजक, विस्मयादिबोधक, निपातबाट २ ओटा शब्द पर्ने गरी रेखाङ्कित गरी पदको वर्ग पहिचान गर्न लगाउने (यसमा कुनै १ शब्द पदवर्ग विचलन भएको दिने)
		शब्द निर्माण			१		२	२	४	(क) बढीमा ३ वाक्यसम्मको अनुच्छेद दिई अनुच्छेदबाट २ ओटा उपसर्ग र २ ओटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया समेत देखाउन लगाउने (यसरी प्रश्न निर्माण गर्दा पाठ्यक्रमले निर्देश गरेका उपसर्ग र प्रत्ययबाट पर्ने गरी सोध्ने) (ख) बढीमा ३ वाक्यसम्मको अनुच्छेद दिई अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह गर्ने र एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउने र द्वित्व भएर बनेका कुनै २ शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउन लगाउने
		काल र पक्ष			१		१	१	२	कालका कुनै एक पक्षका ४ वाक्यको अनुच्छेद दिई निर्देशन अनुसार परिवर्तन गर्न लगाउने
		भव / अर्थ			१		२	१	२	कुनै २ प्रश्न सोधी १ को उत्तर लेख्न लगाउने (क) शीर्षक दिएर क्रियाको भाव/अर्थ (सामान्यार्थ, इच्छार्थ, सङ्केतार्थ, सम्भावनार्थ र आज्ञार्थ) मध्ये कुनै एकको प्रयोग गरी ४ वाक्यमा वर्णन गर्न लगाउने (ख) लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरमध्ये कुनै १ बाट अनुच्छेद दिई निर्देशन अनुसार अनुच्छेद पुनर्लेखन गर्न लगाउने
		वाक्यान्तरण			१		१	१	४	संश्लेषण/विश्लेषण १, वाच्यबाट १, प्रेरणार्थकबाट १, प्रत्यक्ष कथन/अप्रत्यक्ष कथनबाट १ वाक्य पर्ने गरी ४ प्रश्न दिई कोष्ठकको निर्देशनका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्न लगाउने
४	पठनबोध	भाषिक संरचना पहिचान र प्रयोग (दृष्टांश)			१		१	१	४	पठ्यपुस्तकमा समाविष्ट गद्य विधाबाट बढीमा १२५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई (क) गद्यांशबाट करण वा अकरण वाक्य दिई वाक्य परिवर्तन गर्न लगाउने (ख) कारक र विभक्ति प्रयोग भएको कुनै शब्दलाई रेखाङ्कन गरी कारक र विभक्ति दुवै पहिचान गर्न लगाउने (ग) गद्यांशको कुनै वाक्य दिई उद्देश्य र विधेय पहिचान गर्न लगाउने वा कुनै आलाङ्कारिक वाक्य/अंश दिई व्याकरणिक पदक्रममा परिवर्तन गर्न लगाउने वा कुनै व्याकरणिक पदक्रमको वाक्य/अंश दिई आलाङ्कारिक पदक्रमको वाक्य बनाउन लगाउने (घ) गद्यांशको कुनै एउटा वाक्य दिई सरल, संयुक्त र मिश्रमध्ये कुनै एकमा परिवर्तन गर्न लगाउने
		बोध प्रश्नोत्तर (अदृष्टांश)		१			१	१	४	बढीमा १५० शब्दसम्मको अनुच्छेद (अदृष्टांश) दिई १ वा २ वाक्यमा उत्तर आउने तथ्यपरक,सन्दर्भबोधक,प्रतिक्रियाबोधकबाट कम्तीमा १/१ प्रश्न पर्ने गरी ४ ओटा प्रश्न सोधेर उत्तर लेख्न लगाउने
५	निर्देशित रचना	कथा/जीवनी वा वादविवाद/संवाद/मनोवाद				१	२	१	४	बुँदाका आधारमा कथा/जीवनीबाट १ र वादविवाद/संवाद/मनोवाद मध्येबाट कुनै १ गरी २ ओटा प्रश्न सोधी १ प्रश्नको उत्तर लेख्न लगाउने
६	व्यवाहारिक रचना	कार्यालयीय चिठी/निवेदन/व्यवसायिक चिठी/सम्पादकलाई चिठी, समाचार लेखन/विज्ञापन/निमन्त्रणापत्र			१		२	१	४	कार्यालयीयचिठी/निवेदन/व्यवसायिक चिठी/सम्पादकलाई चिठी मध्येबाट १ र समाचार लेखन/ज्ञापन/निमन्त्रणापत्र मध्येबाट १ गरी २ ओटा प्रश्न सोधी कुनै १ प्रश्नको उत्तर लेख्न लगाउने
७	बुँदा टिपोट (दृष्टांश)	बुँदा टिपोट				१	१	१	२	पठ्यपुस्तकममा समाविष्ट गद्य विधाका पाठबाट बढीमा १०० शब्दसम्मको गद्यांश दिई ४ ओटा बुँदा टिपोट गर्न लगाउने
८	सारांश लेखन (दृष्टांश)	सारांश लेखन				१	१	१	३	पठ्यपुस्तकमा समाविष्ट गद्य विधाका पाठबाट बढीमा १०० शब्दसम्मको गद्यांश दिई तृतीयांशमा सारांश लेख्न लगाउने
९	पठगत बोध	बोध उत्तर लेखन		१			२	२	४+४	(क) पाठ्यपुस्तकका कथा वा कविता विधाबाट कुनै

									अंश दिएर सन्दर्भ,विषयवस्तु ,परिवेश, सन्देश, तर्क, पात्रको चरित्र तुलना आदिमा आधारित ५/६ वाक्यमा उत्तर आउने खालका २ ओटा प्रश्न सोधी उत्तर लेख्न लगाउने (ख) पाठ्यपुस्तकका निबन्ध वा जीवनी वा रूपक विधाबाट कुनै प्रसङ्गको एक अनुच्छेद दिएर सन्दर्भ, विषयवस्तु, परिवेश, सन्देश, तर्क, चरित्र तथा स्वभावमा आधारित ५/६ वाक्यमा उत्तर आउने खालका २ ओटा प्रश्न सोधी उत्तर लेख्न लगाउने	
		तर्किक उत्तर लेखन				१	१	१	४	पठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त पाठका शीर्षक/पात्र/चारित्रिक विशेषता/सन्दर्भ/घटना/परिवेश/समस्या अनुमानमा आधारित कुनै १ प्रश्न सोधी तार्किक उत्तर लेख्न लगाउने
१०	भाव विस्तार /व्याख्या	भाव विस्तार /व्याख्या				१	२	१	४	पठ्यपुस्तकमा भएका पाठबाट कुनै २ ओटा पङ्क्ति दिई कुनै १ को भाव विस्तार वा व्याख्या गर्न लगाउने
११	समीक्षात्मक उत्तर	समीक्षात्मक उत्तर लेखन				१	२	१	७	पठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कथा, कविता,जीवनी,निबन्ध र एकाङ्की विधाका पाठमध्ये फरक फरक २ विधाबाट सन्दर्भ दिई समीक्षात्मक उत्तर आउने २ ओटा प्रश्न सोधेर कुनै १ प्रश्नको उत्तर लेख्न लगाउने
१२	निबन्ध लेखन	निबन्ध लेखन				१	३	१	७	आत्मपरक १ र वस्तुपरक २ पर्ने गरी कुनै ३ शीर्षक दिई कुनै १ शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्न लगाउने

❖ प्रश्न बनाउँदा पाठ नबोहोरिने गरी बनाउनुपर्ने छ ।

द्रष्टव्य

- ज्ञान : विशिष्ट तथ्य, प्राप्त सूचना, पुनःस्मरण र प्रतिक्रियाको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- बोध : विद्यार्थीले सिकाइका क्रममा बोध गरेका कुराको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- प्रयोग : यसमा प्रयोग गर्ने, संयोजन गर्ने र व्यवहारिक क्षमतासम्बन्धी प्रश्न सोधिने छन् ।
- उच्च दक्षता : व्याख्या, विश्लेषण, तर्क र समीक्षा जस्ता क्षमतासम्बन्धी प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।

❖ तेस्रो त्रैमासिक परीक्षामा पाठ ११ देखि १४ सम्म पठनपाठन गराउने ।

❖ वार्षिक परीक्षामा पाठ १५ देखि १६ सम्म पठनपाठन गराउने ।

नमुना प्रश्न तेस्रो त्रैमासिक परीक्षा २०८१

कक्षा ९

विषय : नेपाली

पूर्णाङ्क : ७५

समय : ३ घण्टा

१) समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थ समूह 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : २

समूह 'क'

समूह 'ख'

नगरा

दाइँ गर्न खलाको विचमा बलियो गरी गाडिने खम्बा

मियो

अनुरोध

अनुनय

सवैभन्दा उत्तम

वरेण्य

अनौठो

सचेत समाधान

ठुलो दमाहा

२) दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् : २

धनबहादुर आँखा अस्पताल गए । डाक्टरले आँखा जाँच गरे । चिम्टीले धुलो निकालेर औषधी लगाए । त्यसपछि उनले नेत्रलाभको कामना गरे । अस्पतालमा सम्पन्न र विपन्न भनी कुनै भेद गरिँदो रहेनछ । अस्पतालमा शनिवारवाहेक प्रत्येक दिन बहिरङ्ग सेवा दिइँदो रहेछ । दीनदुःखीको उपचार निःशुल्क हुँदो रहेछ ।

(क) 'चक्षु' को पर्यायवाची शब्द ..... हो ।

(ख) 'चिम्टा' को लघुतावाची शब्द..... हो ।

(ग) 'सम्पन्न' को विपरीतार्थी शब्द ..... हो ।

(घ) 'दिन' को श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्द ..... हो ।

३) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा टुक्का र एउटा अनुकरणात्मक शब्द पहिचान गरी तिनलाई वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : २

मानिसको गुण र अवगुण दुवै हुने गर्दछ । एउटै ज्यक्ति कसैको मनमा बस्न पनि सक्छ भने कसैको जीवनमा आँखामा बिभाउन पनि सक्छ । यो भन्दैमा कुनै पनि ज्यक्ति सरासर गलत हो भन्नु पनि उपयुक्त नहोला कि ?

४. क) दिइएका शब्द समूहबाट शुद्ध शब्द छान्नी लेख्नुहोस् : १

(अ) शल्याकिया

सल्यकिया

षल्यकिया

शल्यक्या

(आ) पन्चामृत

पंचामृत

पञ्चामृत

पन्चामित

ख) दिइएको वाक्यलाई शुद्ध पारी लेख्नुहोस् : २

हाम्रो पर्यावरणका वीभिन्न पक्षका विचको अन्तरसम्बन्ध नै पारिस्थितिक प्रणालि हो

५) रेखाङ्कित शब्दको पदवर्ग पहिचान गरी लेख्नुहोस् : ३

हामी असल विद्यार्थी शिक्षकहरुसित सुन्दर ठाउँ पोखरा गयौं अनि सबै साथीहरु असल नृत्यमा मिलेर रमायौं ।

६.क) दिइएको अनुच्छेद पढी २/२ ओटा उपसर्ग र प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : २

मानव सभ्यताको प्रारम्भ प्राचीन कालबाटै भएको हो । सत्मार्गमा हिँड्ने मानिसले सौन्दर्य कृतिको रचना गरेका थिए । श्रीमान् र श्रीमती मिलेर परिवारको सिर्जना गर्ने काम पनि त्यही समयदेखि नै भएको थियो ।

ख) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह, एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउनुहोस् र दुई ओटा द्वित्व शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् २

हामी ठुली दिदी सयपत्री फूलको माला गाँस्न हरबखत तयार देखिन्छिन् । मलाई त ससानो फूल उनेर मालासाला गाँस्न झन्झट लाग्छ ।

७) दिइएको अनुच्छेदलाई अभ्यस्त भूतमा परिवर्तन गर्नुहोस् : २

सलिना विद्यालय जान्छिन् । उनी मिहिनत गरी पढिन्छन् । उनी परीक्षा सधैं प्रथम हुन्छिन् । उनी साथीहरूसँग धेरै मिल्छिन् ।

८) कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : २

क) आजार्थक क्रियापद प्रयोग गरी चारओटा वाक्यमा असल व्यक्ति बन्न अनुरोध गर्नुहोस् ।

ख) तल दिइएका मध्यम आदरका वाक्यलाई उच्च आदरमा परिवर्तन गरी सार्नुहोस् ।

तिमी विद्यार्थी हो । तिम्रा साथी धेरै छन् । तिम्रो विद्यालयमा धेरै खेल पनि खेल्छौ । तिम्रो पढाइ पनि राम्रो छ ।

९) कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : ४

क) दाइले बजारबाट सामान ल्याउनुभयो । (प्रेरणार्थक)

ख) आमा बजार जानुभयो । आमाले सामान किन्नु भयो । (वाक्य संश्लेषण)

ग) आज विद्यालय गइन्छ । (कर्तृवाच्य)

घ) सीताले भोलि विराटनगर जान्छु भनी । (प्रत्यक्ष कथन)

१०) दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नहरुको उत्तर दिनुहोस् : ४

एकदिन कालजित मावली गाउँका साथीसँग खेल्दै रहेछ । उसका साथीले बुबा र घर दुवै नभएको 'भतुवा' भनेर गिज्याउन थालेछन् । आफ्ना बुबाको माया नपाएको कालजितको मनमा भतुवा भन्ने वचनवाणले बेसरी घोचेछ । ऊ रन्थिनिँदै घरमा आएछ । त्यसपछि उसले आमासँग भनेछ, "आमा, हाम्रो घर कहाँ हो ? मेरो बुबा कहाँ हुनुहुन्छ ?" छोराले एकासी यस्तो प्रश्न गरेको सुनेर ती महिलाले छोरालाई धेरै सम्झाउने प्रयास गरिन्छन् तर छोराले किमार्थ मानेनछ । त्यसपछि लाचार भएर ती महिलाले आफ्नो पूर्वकथा बेलीविस्तार लगाइन्छन् । साहसिलो केटो कालजितले साथीको हेपाइ र वचनवाण खप्नुभन्दा आफ्नै घरमा जानु जाती ठानेर उसले आफ्नो घर जाने निधो गरेछ । यो निर्णय सुनेर आमा साँझै नै आत्तिइन्छन् । कालजितले आमालाई सम्झाएछ र बाटामा खाने खाजा तयार गर्न भनेछ । आमाले मिठो रोटी पकाइदिइन्छन् । कालजितले ती रोटी भोलामा राखेछ र आफ्नो घरतिर हिँडेछ ।

प्रश्नहरू :

(क) 'आमाले मिठो रोटी पकाइदिइन्छन्' यस वाक्यलाई अकरणमा बदल्नुहोस् ।

(ख) रेखाङ्कित शब्द 'भोलामा' को कारक र विभक्तिको नाम लेख्नुहोस् ।

(ग) 'ऊ रन्थिनिँदै घरमा आएछ । त्यसपछि उसले आमासँग भनेछ ।' यी वाक्यलाई मिश्र वाक्य बनाउनुहोस् ।

(घ) 'कालजित मावली गाउँका साथीसँग खेल्दै रहेछ ।' यस वाक्यको उद्देश्य र विधेय लेख्नुहोस् ।

११) दिइएको अनुच्छेद पढी अन्त्यमा सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

ज्ञान पुस्तकमा मात्र सीमित हुँदैन । प्रकृतिमा, जनताका जीवनमा र तिनका सुखदुःखमा ठुलो ज्ञान हुन्छ । तिनीहरूसँग भिजेर ज्ञानको उपार्जन गर्न सकिन्छ । समाजका केटाकेटी, बुढाबुढी सँग सम्पर्क राख्नाले लेखबेसी, गाउँघर, खेतखलो, मेला उत्सवमा घुम्नेफिर्ने गर्नाले पनि धेरै अनुभवी तथा पारखी बनाउँछ । लोकसाहित्यमा चलेका राम्रा राम्रा गीत, उखान टुक्का, लोककथा, गाउँखाने कथा आदि सुन्ने, बटुल्ने गर्नाले लोकसाहित्यको संवर्धन र विकासमा मद्दत पनि हुन्छ । कुनै चिज, घटना वा दृश्य देखा उठेका विचार र मनमा आएका भावहरूलाई अभिव्यक्त गर्नुपर्छ । यो वास्तविक अनुभूति यथार्थ पनि हुन्छ । यसरी नै नयाँ चिज खोज्ने उत्सुकता र नयाँ चिज ग्रहण गर्ने संस्कार बसाउनुपर्छ, पर्यवेक्षण र कल्पना गर्ने शक्ति बढाउनुपर्छ । लेखन कलाका सम्बन्धमा अर्नेस्ट हेमिङ्वे भन्छन्, "वर्णन मात्र गर्नुको साटो त्यसलाई माभदै खिँदिलो आधार दिनुपर्छ, जीवन दिनुपर्छ । त्यो रचिन्छ, वर्णन गरिन्छ, त्यो तिम्रो सिर्जनात्मक योग्यताको सीमासम्म सत्य एवम् उन्मुक्त हुन्छ ।"

प्रश्नहरू :

(क) हामीले ठुलो ज्ञान कहाँबाट प्राप्त गर्न सक्छौ ?

(ख) मान्छेहरू कसरी अनुभवी र पारखी हुन सक्छन् ?

(ग) लोकसाहित्यको संवर्धन र विकासमा कसरी मद्दत पुऱ्याउन सकिन्छ ?

(घ) लेखन कलाका सम्बन्धमा अर्नेस्ट हेमिङ्वेले के भन्छन्, ?

१२) कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४

क) तल दिइएका बुँदाका आधारमा एउटा छोटो जीवनी तयार पार्नुहोस् :

नाम : बालकृष्ण सम

जन्म : वि.सं : १९५९ माघ २४ गते, ज्ञानेश्वर, काठमाडौं

मातापिता : कृति राज्यलक्ष्मी र शमर समसेर जबरा

शिक्षा : आई.एस्सी

सेवा : सैनिक सेवा, रेडियो नेपालको निर्देशक, गोरखा पत्रको सम्पादक

कृति : मुटुको व्यथा, अमरसिंह, भीमसेनको अन्त्य आदि नाटक, चिसो चुल्हो महाकाव्य, आगो र पानी खण्डकाव्य आदि ।

योगदान : आधुनिक नेपाली नाटकका प्रवर्तक सुखान्त र दुःखान्त नाटकको रचना, सामाजिक, पौराणिक र

ऐतिहासिक विषयवस्तुमा नाटक रचना

पुरस्कार : त्रिभुवन पुरस्कार, साभा पुरस्कार, प्रज्ञा पुरस्कार

मृत्यु : वि.सं. २०३८ साउन ६ गते काठमाडौं

ख) पुस्तक ज्ञानको भण्डार हो" भन्ने विषयमा संवाद तयार पार्नुहोस् ।

१३) कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् ४

क) विद्यालयबाट प्रदान गरिने छात्रवृत्ति माग गरी विद्यालयका प्रधानाध्यापकलाई निवेदन लेख्नुहोस् ।

ख) आफ्नो आफन्तको विवाहमा दिईने निमन्त्रणा पत्रको नमुना तयार गर्नुहोस् ।

१४) दिइएको अनुच्छेदबाट मुख्य मुख्य चारओटा बुँदा टिपोट गर्नुहोस् : २

घरले चर्चेको र आगनले ओगटेर बाँकी रहेको जग्गालाई करेसो भनिन्छ । करेसावारी घर नजिकैको सानो जग्गामा विभिन्न प्रकारका तरकारी खेती गरिने बारी हो । व्यासायिक तरकारी खेतीबाट बजारमा पठाइने तरकारी अधिकांश भान्सामा पाक्ने तरकारीको मुख्य स्रोत हो । व्यावसायिक ढङ्गले गरिने खेतीबालीमा रासायनिक मल, कीटनाशक औषधि प्रयोग गरिने हुँदा खानेकुरामा प्रयोग गरिने यस्ता रसायन सोभै हाम्रो शरीरमा भित्रिन्छन् । क्यान्सर, मृगौला र मुटु रोग जस्ता समस्या देखिनुको मुख्य कारण विषाक्त सागसब्जीको उपयोग पनि हो । त्यसैले स्वस्थ हुन करेसावारीमा तरकारी खेती गर्नु जरुरी छ । भूगोल र मौसम अनुसार यस्ता वालीका विभिन्न प्रजाति करेसावारीमा मिलाएर लगाउनुपर्छ । आफ्नै करेसावारीमा ताजा, गुणस्तरीय र अर्गानिक तरकारी उत्पादन गर्न सकिन्छ ।

१५) दिइएको अनुच्छेदबाट एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : ३

हाम्रो नेपाली धर्ती मौलिक कला संस्कृतिको अनुपम सङ्ग्रहालय हो । यहाँ फुलेका र फर्केका अनेकौँ सांस्कृतिक वैभवमध्ये हाम्रा लोकबाजा गौरव गर्न लायक सम्पत्ति हुन् । हाम्रो समाजमा प्रचलित तारले रेटेर, मुखले फुकेर वा गजाले ठोकेर सुरताल मिलाई विभिन्न अवसरमा बजाइने यस्ता यन्त्रविशेष वा वाद्यलाई नै लोकबाजा भनिन्छ । यिनीहरू नेपाली समाजको रहनसहन, जन्म, विवाह र मृत्युसंस्कारका साथै चाडपर्व, महोत्सव, मेलापात आदिसँग गाँसिएर आउँछन् । यी नेपाली लोकबाजा समाजको मौलिक सभ्यता र संस्कृतिको शङ्खनाद गर्ने मौलिक पहिचानसमेत हुन् । नेपाली समाज सांस्कृतिक र जातीय विविधताले युक्त छ । यहाँका जातजातिले विभिन्न पर्व र संस्कारका अवसरमा बजाउने बाजामा विविधता पाइन्छ । हाम्रो नेपाली लोकबाजाको इतिहास मानव सभ्यता जतिकै पुरानो हुनुपर्छ ।

१६) कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : ४+४

क) दिइएको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

जन्मे यहाँ बुद्ध अनि भृकुटी र सीता

यही माटामा कर्मयोग सिकाउँछ गीता

ज्ञानभूमि, तपोभूमि, स्वप्नभूमि यही

गर्वसाथ गाउने गर्छ जय धर्ती माता

प्रश्नहरू :

अ) कवितांशमा व्यक्त भएको विषयवस्तु उल्लेख गर्नुहोस् ?

आ) कवितामा राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति कस्तो धारणा पाइन्छ ?

ख) दिइएको नि्यात्रांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

कन्याम, फिक्कल र फिदिम हुँदै पहाडी घुम्ती अनि विभिन्न आरोह अवरोह पार गरेपछि आइपुग्दो रहेछ, ताप्लेजुङ बजार । मध्यकालमा ताप्ले नाम गरेका राजाले यस क्षेत्रमा शासन गर्थे रे । लिम्बु भाषामा 'जुङ' को अर्थ किल्ला हुन्छ । उनै 'प्ले' राजाको अधिनमा रहेको किल्ला भएकाले 'ताप्ले' र 'जुङ' शब्दको संयोजन गरी ताप्लेजुङ नामाकरण गरिएको हो भन्ने जनश्रुति रहेछ । यसरी ताप्लेजुङ जिल्लाको नामाकरण लिम्बू भाषाबाट भएको मानिंदो रहेछ । मेची राजमार्गको साँघुरो, घुमाउरो र नागवेली परेको सडकमा गुड्दै र हतुँदै ताप्लेजुङ साँझको छ बजिसकेको थियो । हामी निरन्तर साढे सात घण्टाको यात्राले निकै धाकेर लखतरान भइसकेका थियौं । यस्तो लाथ्यो, अर्को दिन कतै पदयात्रा सुरु गर्न आजको थकाइ मेटिने हो कि होइन । ओइलाएको साग भै लल्याकलुलु भएको आफ्नै शरीरप्रति मलाई त्यति भरोसा थिएन । ताप्लेजुङमा चिसो सिरिटाको साम्राज्य चलिरहेको थियो । सिरिटासँग सिँगौरी खेल्दै हामीले स्थानीय एक होटलको कोठामा पुगेर भोला थन्क्यायौं र खाना खान होटलको भान्सातर्फ लाग्यौं । अलिकति चियाको चुस्की लिएपछि खानाको सुरसार भयो ।

प्रश्नहरू:

(अ) ताप्लेजुङको नामाकरण कसरी भएको रहेछ ?

(आ) 'सिरिटासँग सिँगौरी खेल्नु' भन्नुको आशय के हुन सक्छ ?

१७) स्वाद कथामा व्यक्त गरिएको जस्तो समाजमा गरिबीको पिडा छ त, तर्क दिएर उत्तर लेख्नुहोस् । ४

१८) कुनै एक उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् : ४

क) तिमीसित आमाको हृदय छ भने मसित पनि बुबाको हृदय छ ।

ख) भइन् पृथ्वी तन्ना, चउर छ गलैँचा मखमली

दुलाहाको रातो झलल पगरी भो हिमचुली ।

१९) कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् : ७

क) तलको जीवनीको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको लामो उत्तर दिनुहोस् :

सत्यमोहन जोशी नेपाली भाषा, लोकसाहित्य, संस्कृति लगायतका क्षेत्रमा अनवरत रूपमा योगदान दिने विशिष्ट व्यक्तित्व हुन् । उनको जीवनका महत्त्वपूर्ण योगदानमा प्रज्ञा प्रतिष्ठानबाट गाईजात्रा महोत्सवको प्रवर्धन, कलाकार अरनिकोबारे अन्वेषण, प्राचीन नेपाली मुद्राको खोजी आदि अविस्मरणीय छन् । त्यस्तै नेपाल भाषा एकेडमीको स्थापना, चिनियाँ कविताको नेपाली अनुवाद तथा कर्णाली लोक संस्कृतिको अनुसन्धानमा समेत उनको अहम योगदान रहेको छ । उनी व्यक्तित्व जीवनभन्दा राष्ट्र र राष्ट्रियताका लागि अनवरत रूपमा समर्पित हुने कर्मशील व्यक्ति हुन् ।

प्रश्न :

सत्यमोहन जोशीले नेपाली भाषा, साहित्य, संस्कृति जस्ता क्षेत्रमा दिइएको योगदानको विवेचना गर्नुहोस् ।

ख) तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

बक्खु, भाङ्ग्रा, धोती सबै भन्छ मेरो भेष

गाउँदै आयो यो नेपाली सारङ्गीमा देश ।

प्रश्न :

सारङ्गीमा देश ववितामा नेपालका कस्ता कस्ता सांस्कृतिक विशेषता उल्लेख गरिएको छ ? विवेचना गर्नुहोस् ।

प्र.न.२०. कुनै एक शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् : ७

क) हाम्रो संस्कृति

ख) समयको महत्त्व

ग) मलाई मनपर्ने साहित्यकार